

Lietuvos aukštasis mokslas: tvirti žingsniai į priekį

LR švietimo ir mokslo ministras
Gintaras Steponavičius
2011-09-26

Pristatyta ES reformų strategija

2011 m. rugsėjo 20 d. Europos Komisija pristatė reformų strategiją, kuria siekiama:

- padidinti aukštąjį išsilavinimą įgyjančių asmenų skaičių,
- gerinti mokymo kokybę,
- maksimizuoti aukštojo mokslo indėlį, kad ES ekonomika po krizės taptų dar stipresnė.

ES reformų strategija – darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo strategijos dalis. Joje nustatytos prioritetinės sritys, kuriose ES šalys turi dėti daugiau pastangų siekiant bendrų su švietimu susijusių tikslų, ir priemonės, kaip ES galėtų paremti jų vykdomą modernizacijos politiką.

Strategijoje konstatuojama, kad pastaraisiais metais smarkiai padidėjo aukštųjų mokyklų skaičius ir įvairovė, gerokai padaugėjo ir studentų. Tačiau su jais koja kojon nesugebėjo žengti finansavimas, valdymo struktūros ir mokymo planai.

Strategijos tikslai ir prioritetai

Strategijoje „Europa 2020“ išreikštas siekis, kad iki šio dešimtmečio pabaigos aukštasis mokyklas baigtų 40 proc. Europos jaunuolių (2010 m. aukštąjį išsilavinimą buvo įgiję 33,6 proc. gyventojų)

Planuojamų reformų prioritetai:

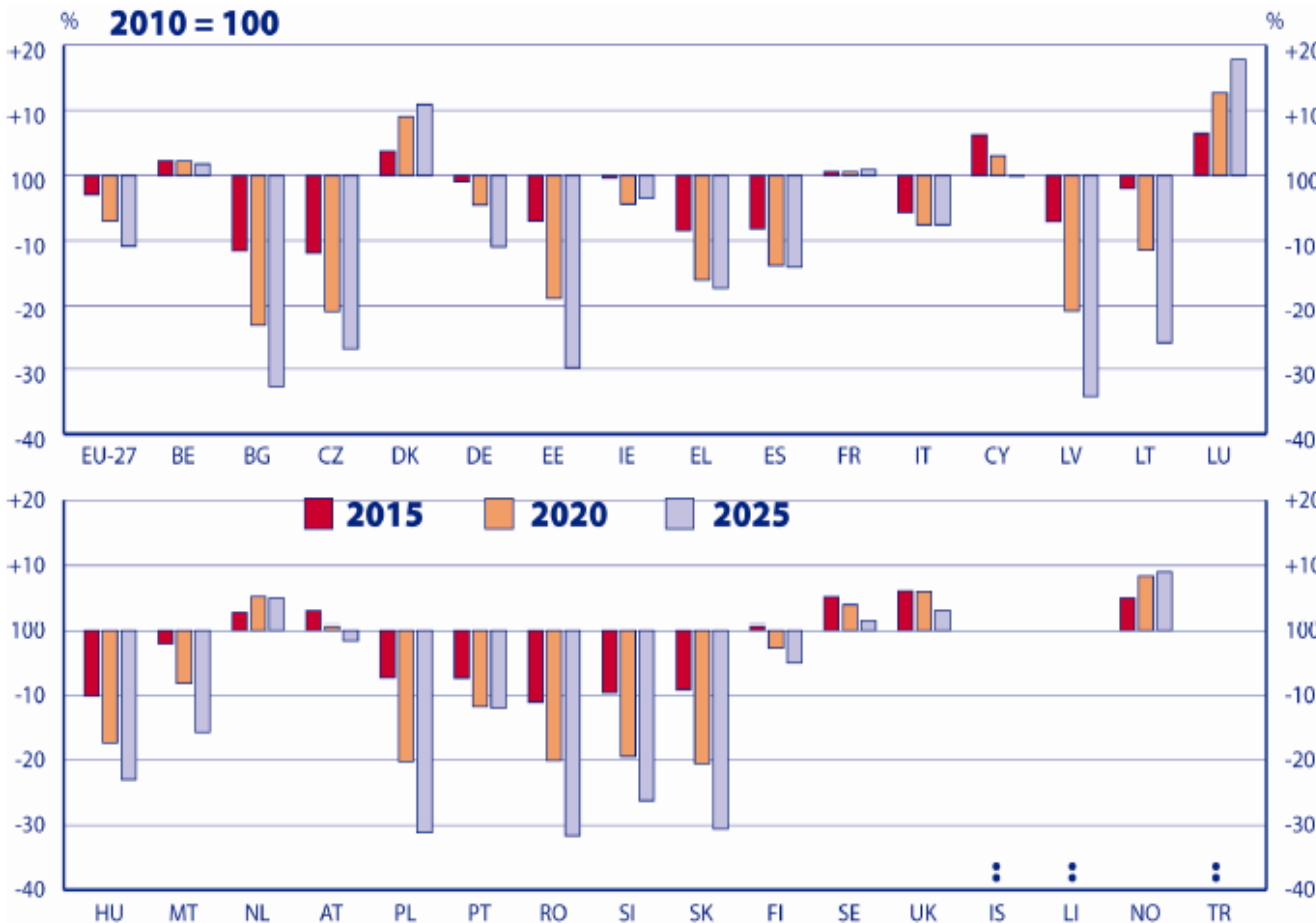
- didinti aukštųjų mokyklų absolventų skaičių, į aukštąsias mokyklas pritraukti visų visuomenės grupių atstovų, mažinti studijų nebaigiančių studentų skaičių;
- gerinti aukštojo mokslo kokybę ir aktualumą, kad mokymo planai atitiktų studentų, darbo rinkos ir būsimo jų profesinio kelio reikmes, taip pat skatinti mokymo ir mokslinių tyrimų kokybę;
- teikti daugiau galimybių įgyti papildomų įgūdžių studijuojant ar mokantis užsienyje bei skatinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą siekiant pagerinti aukštojo mokslo veiklą;
- parengti daugiau mokslininkų, kurie sukurtų pagrindą ateities pramonei;
- stiprinti švietimo, mokslinių tyrimų ir verslo sąsajas ir skatinti kokybę bei inovacijas;
- užtikrinti pakankamą finansavimą – liberalizuoti aukštojo mokslo valdymą ir investuoti į kokybiškas, darbo rinkos reikmes atitinkančias studijas.

[Strategijos šaltiniai]

Strategija remiasi išsamia aukštojo mokslo būklės ES šalyse narėse analize.

Analizė atskleidžia pokyčius, kurie vyksta ES šalyse bei suteikia pagrindą vertinti, ar esama pakankamai socialinių paskatų, kad aukštojo mokslo prieinamumas nemažėtų, kad būtų garantuota parama studentams bei nebūtų mažinamas finansavimas aukštajam mokslui.

Planuojami demografiniai (18-34 m.) pokyčiai 2010–2015–2020–2025 m.

Artimiausias dešimtmečiais Lietuvai, kaip ir daugumai kitų ES šalių, demografinis nuosmukis gali smarkiai įtakoti studentų skaičiaus mažėjimą, taip pat išlaidas aukštajam mokslui ir dėstytojams. Todėl jau šiandien yra būtini ryžtingi pertvarkos žingsniai, perorientuojant aukštąjį mokslą į mokymąsi visą gyvenimą bei atveriant jį ne vien biudžetiniam, bet ir privačiam finansavimui.

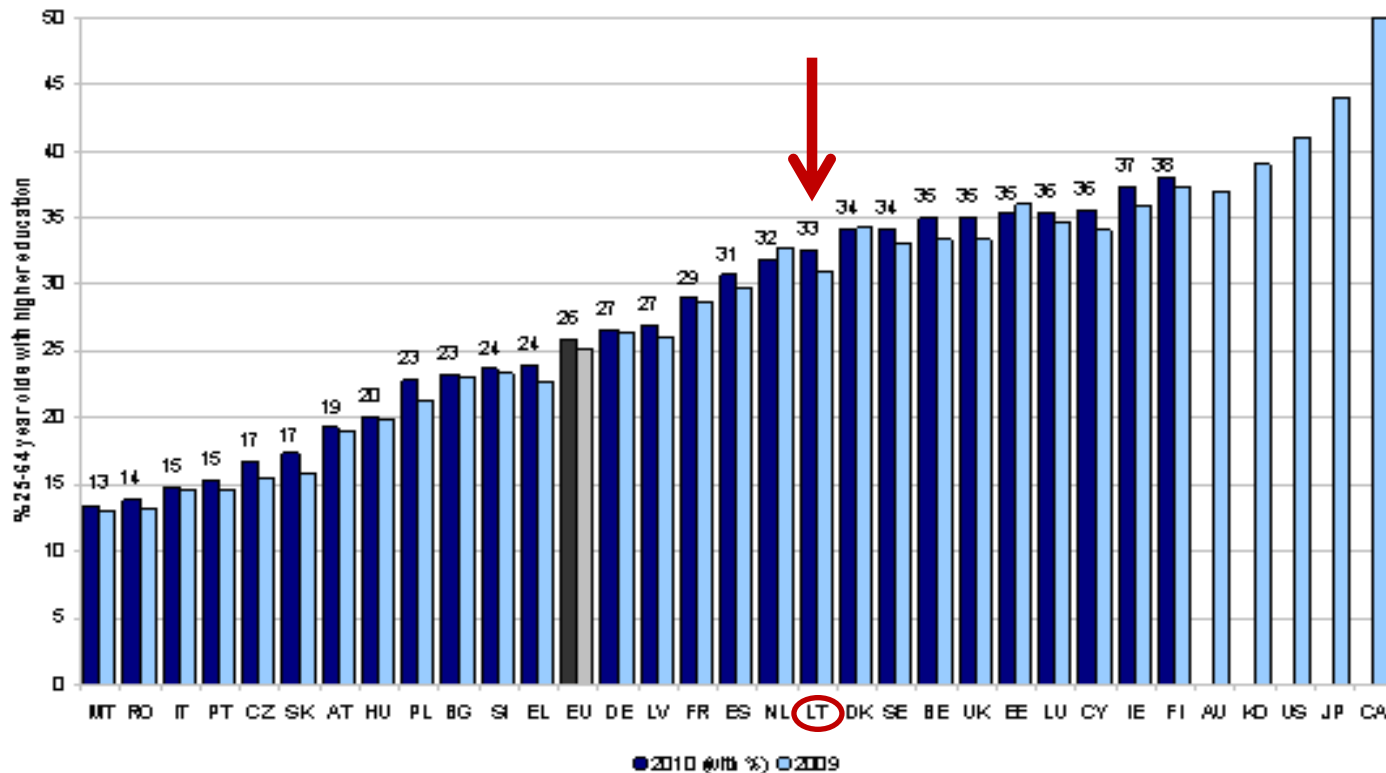
Lietuvos aukštasis mokslas – tvirti žingsniai į priekį

EK išvados atskleidžia, kad Lietuva pagal iškeltus tikslus daugeliu atvejų atitinka ES vidurkį, o kai kuriais atvejais – tarp lyderių:

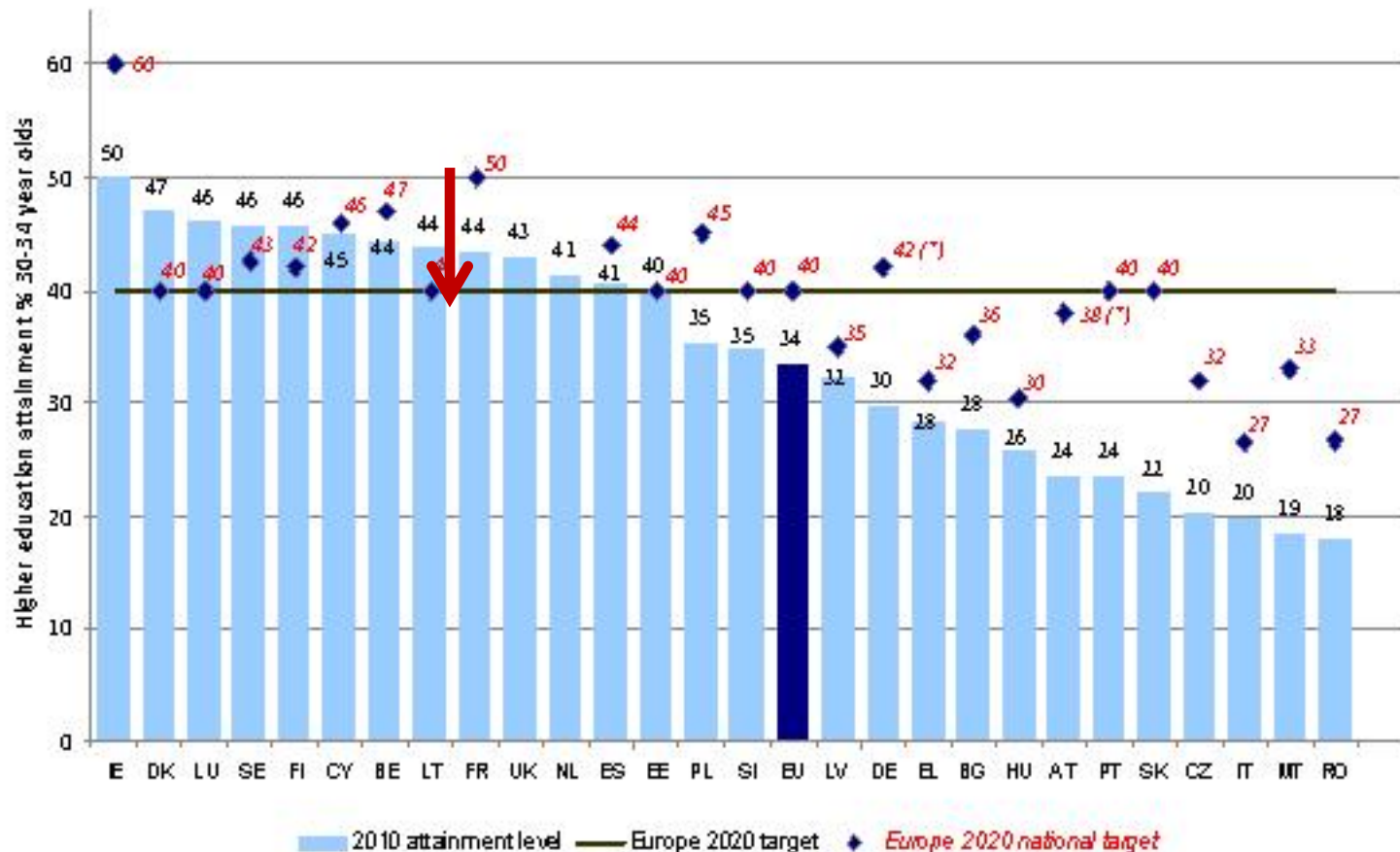
- viena iš nedaugelio ES šalių, kurios aukštojo mokslo sistema yra socialiai orientuota, garantuojamas didelis studijų prieinamumas, taikomos lanksčios socialinių paskatų priemonės;
- yra pasiekusi ES siekiamą rodiklį, kad aukštasis mokyklas baigtų nemažiau kaip 40 proc. darbingo amžiaus žmonių, ir šį rodiklį išlaiko;
- krizės metu palyginti su BVP nuosmukiu, finansavimas aukštajam mokslui augo.

Išsilavinimo mastas

Pagal aukštąjį mokslą baigusių žmonių dalį nuo visų darbingo amžiaus žmonių (25-64), Lietuva stipriai viršija ES vidurkį, lenkia tokias šalis kaip Prancūzija, Vokietija ar Olandija.

Lietuva – tarp lyderių pagal tai, kiek 30-34 m. žmonių yra įgiję aukštąjį išsilavinimą

Tikslas – išlaikyti esamą padėtį, siekti kokybinių aukštojo mokslo pokyčių.

Lietuvos diplomuotas specialistas laukiamas rinkoje

Lietuva – tarp lyderių pagal aukštąjį mokslą baigusiųjų įsidarbinamumą. Pagal šį rodiklį Lietuva atsilieka tik nuo Švedijos, Olandijos ir Vokietijos bei stipriai viršija ES vidurkį.

	Total employment rate	Lower Secondary graduates	Upper Secondary graduates	Higher education graduates
Sweden	79.1	63.3	79.5	88
Netherlands	77.1	62.2	79.6	87.1
Germany	75.3	56.7	75.4	86.7
Lithuania	65.9	31.2	59.9	86
Slovenia	69.9	50.8	69	85.9
Denmark	75.6	61.5	77.6	85.8
Austria	75.3	57.6	77.4	85.1
Finland	72.8	53.8	71	84.6
United Kingdom	73.7	55.4	75.3	84.2
Malta	60.4	51	77.3	83.9
Cyprus	75.8	67.7	74.1	83.2
Poland	64.8	39.7	62.8	82.9
Bulgaria	64.7	38.7	66.6	82.8
Belgium	68.3	47.1	70.8	82.6
Latvia	65.8	45.5	63.3	82.4
EU-27	68.6	53.3	69.9	82.3
Romania	62.3	51.5	62.4	81.5
Portugal	70.2	67.3	70.6	81.5
Czech Republic	70.8	42.3	71.4	81.5
Luxembourg	70.7	62	67.6	81.3
France	69	54.6	70.6	80.4
Ireland	64.2	45	62.4	79.8
Estonia	69.5	45.5	67.9	79.6
Hungary	60.7	37	62.4	77.7
Greece	62.7	56.7	59.4	77.5
Spain	62.5	52.5	63.2	77.1
Slovakia	65.1	28.7	66.4	77.0
Italy	61.2	49.8	67.3	76.6

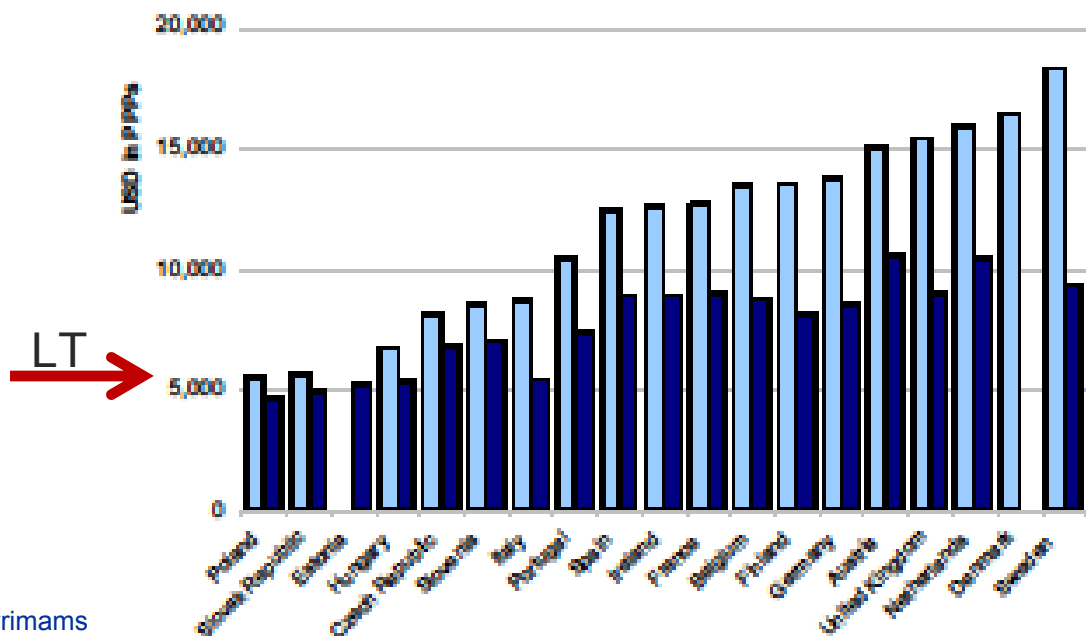
Source: Eurostat, EU Labour Force Survey

Finansavimas

Lietuva, nepaisant krizės, yra viena ES šalių, aukštajam mokslui palyginti su BVP skirianti daugiausiai biudžeto ir privačių lėšų. 2010 m. pagal lėšas vienam studentui Lietuva dar nepasiekia ES vidurkio, tačiau beveik susilygino su tokiomis šalimis, kaip Estija, Lenkija ir Vengrija. 2008 m. Lietuva lenkė tik Čekiją ir Slovakiją.

Šie duomenys pasikeis, kai bus įvertintas 2011-12 m. skirtas finansavimas, nes nebeliks iki reformos priimtų studentų, kurių studijoms buvo skiriama labai mažai lėšų.

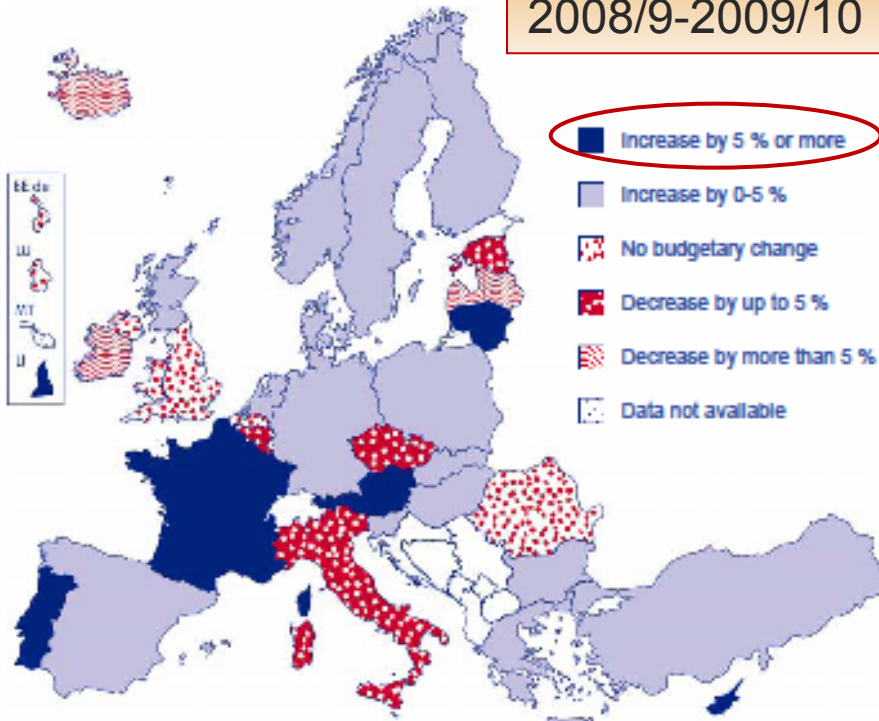
- Išlaidos vienam studentui
- Išlaidos vienam studentui, išskyrus lėšas moksliniams tyrimams ir ekspertinei plėtrai

Krizės metu aukštojo mokslo finansavimo padėtis pagerėjo

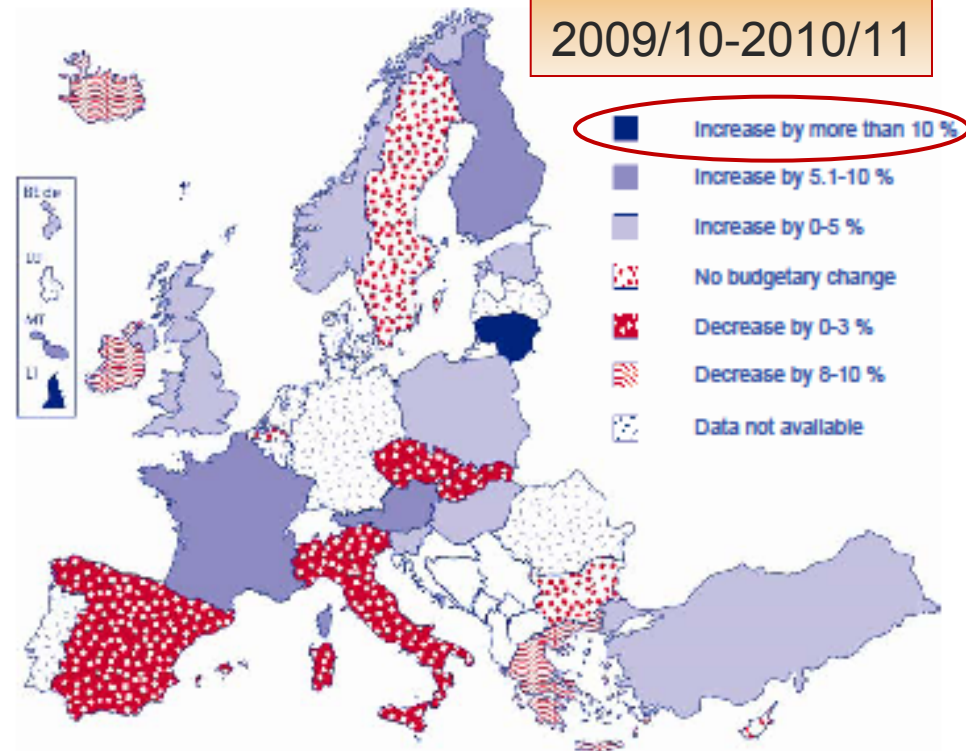
Lietuva yra viena iš keleto ES šalių, kurios krizės metu **didino** finansavimą aukštajam mokslui.

2008/9-2009/10

Source: Eurydice, Focus on Higher Education in Europe 2010.

2009/10-2010/11

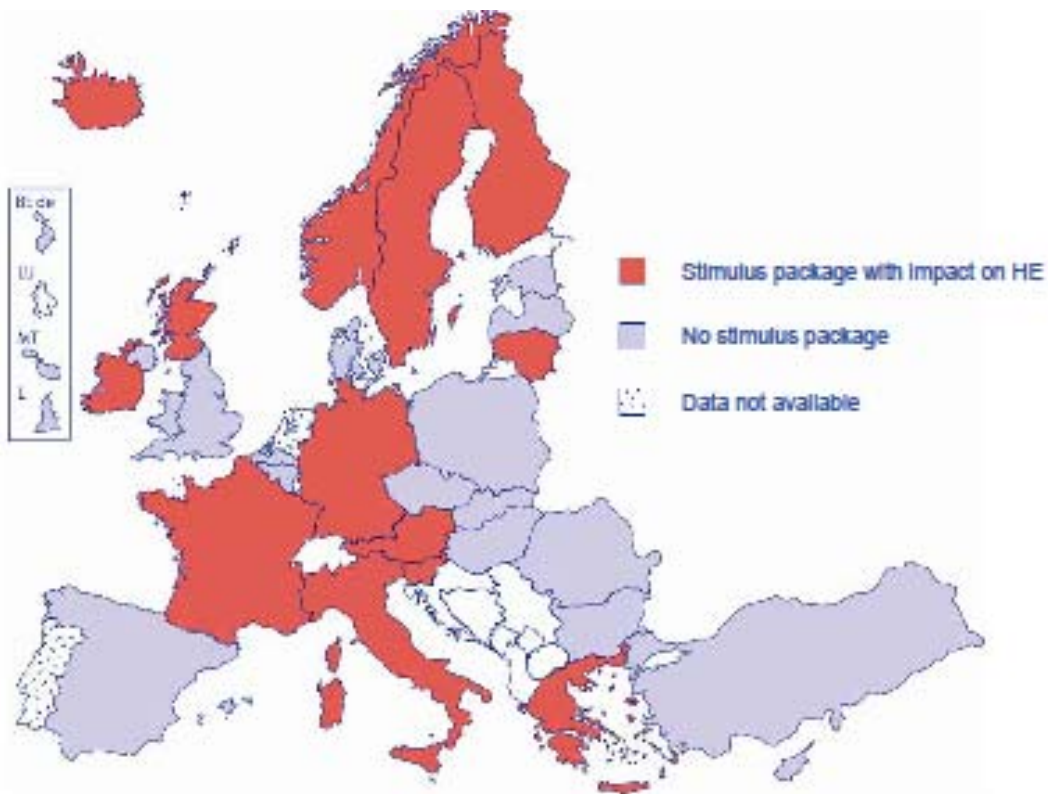

Source: Eurydice.

Išskirtinis Lietuvos atvejis

- EK reformų strategija pažymi daugelyje šalių stiprėjančią tendenciją – finansuoti ne institucijas, o studentus. Į studentą orientuota sistema veikia Jungtinėje Karalystėje, Švedijoje ir kai kuriose kitose šalyse.
- Šiame kontekste išskiriama Lietuva. Įvestas naujas finansavimo mechanizmas: studijų krepšelis – lėšos paskui studentą – paskatino dvigubai padidinti finansavimą studentui, padengiant visas studijų išlaidas.

Papildomos paskatos, skatinančios prieinamumą

Source: Eurydice.

Lietuva – vienintelė iš naujų ES šalių, ir viena iš nedaugelio visų ES šalių, kurios ėmėsi specialių priemonių skatinti aukštojo mokslo prieinamumą bei suteikė aukštajam mokslui prioritetą. Lietuva – viena iš keturių šalių greta Italijos, Škotijos (JK) ir Islandijos, kuri turi studentų socialinės paramos sistemą.

Prioritetas – akademiniai pasiekimai

- Lietuvoje, kaip ir didžiojoje daugumoje ES šalių, finansavimas studentams skiriamas pagal jų akademinis pasiekimus, tačiau bendrai lėšas studentai gauna ir atsižvelgiant į jų socialinę padėtį.
- Tik Skandinavijos šalys, Olandija ir Didžioji Britanija studijų finansavimą suteikia pagal studijuojančiojo socialinę būklę.
- Lietuva išsiskiria iš kitų šalių teikdama specialias paskolas studentams – jiems nekeliama jokie specialūs reikalavimai. Tuo Lietuva panaši į Skandinavijos šalis, Prancūziją ir Vengriją.

Europos Komisijos rekomendacijos

Reformų strategijoje atkreipiamas dėmesys į būtinas priemones:

- studentų bei dėstytojų mobilumas;
- studijų tarptautiškumas;
- aukštojo mokslo atvėrimas įvairioms finansavimo galimybėms.

Strategijoje greta kitų pabrėžiamas ateities uždavinys – būtina gera vadyba, atskirti valdymas ir akademiniai procesai:

„Aukštojo mokslo institucijų efektyvumas ir viešųjų investicijų veiksmingumas gali būti padidintas mažinant suvaržymus: privačių lėšų pritraukimui, kapitalo investicijoms, infrastruktūros valdymui, laisvei rinktis darbuotojus, akreditavimui. Investicijos į profesionalią vadybą gali sukurti strateginę viziją ir lyderystę bei suteikti dėstytojams ir tyrėjams būtiną akademinę laisvę koncentruotis į savo pagrindines užduotis.“

Strategija – apie Lietuvą

- Viena iš nedaugelio šalių, kurios turi sąlygas pritraukti į aukštąjį mokslą privačias lėšas ir toliau didinti valstybės finansavimą.
- Išliko aukštas prieinamumas ir socialinės paskatos studentams.
- Lietuvoje aukštajame moksle jau dabar vykdomos neformalios studijos, įtraukiančios aukštąjį mokslą į mokymosi visą gyvenimą ciklą.

Žinia Lietuvai

Lietuva įgyvendindama sisteminę aukštojo mokslo reformą per trumpą laiką iš ES autsaiderių tapo stipria vidutiniuke, o kai kuriose srityse net lyderiauja drauge su tokiomis šalimis kaip Jungtinė Karalystė ir Skandinavijos šalys.

EK Strategija ir jos keliami tikslai visiškai atitinka 2009 m. prasidėjusios mokslo ir studijų reformos principus. Lietuvos uždavinys – iki galo įgyvendinti Mokslo ir studijų įstatymo įtvirtintas galimybes.